

Psychoanalýza

Psychoanalýza a z ní vycházející směry:

Ego-psychologie

Americká škola objektních vztahů

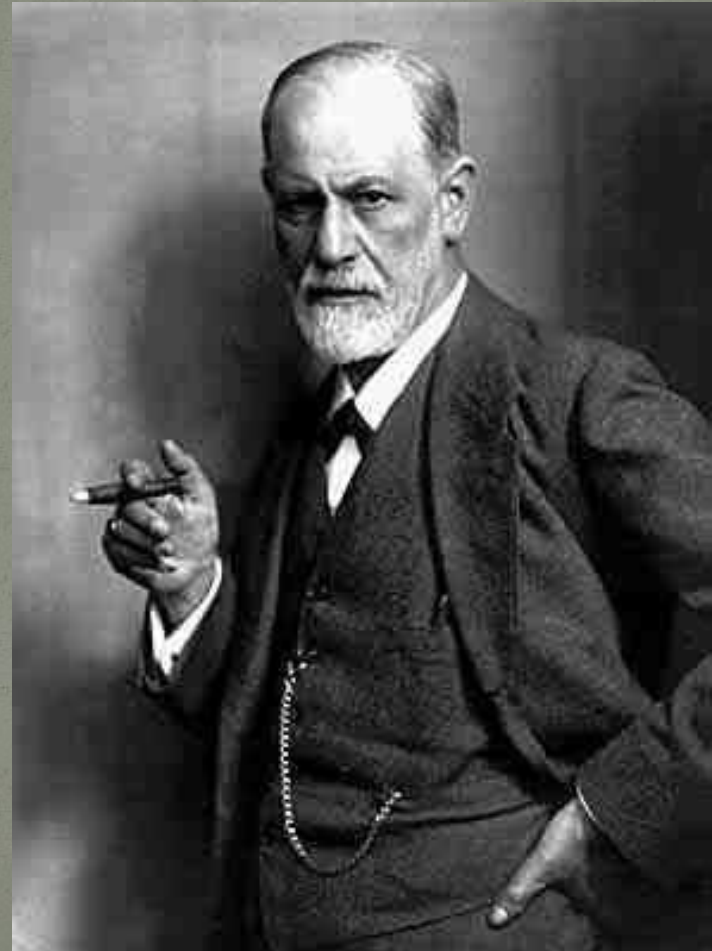
=

PSYCHODYNAMICKÁ PSYCHOLOGIE

(přednáška č. 3. a 4.)

Sigmund Freud

- Jeden z největších intelektuálů 20. století
- Učitel mnoha významných nástupců-Anny Freudové, C.G. Junga, Alfreda Adlera, Karen Horney, Erich Fromm..
- Sebrané spisy obsahují 24 svazků (Výklad snů 1900..... Nárys psychoanalýzy 1940)
  - Narozen Příbor na Moravě 1856
  - Vídeň-studia medicíny, život
  - 1885-6 stáž u Charcota (psychiatr) v Paříži
  - Po návratu přechod od neurologie k psychopatologii
  - 1938 azyl v Anglii-Londýn

Hlavní body psychoanalytické teorie

DYNAMIKA OSOBNOSTI

Determinace lidské psychiky-všechny naše myšlenky, činy, emoce mají příčinu-většina je způsobena neuspokojenými pudry a nevědomými přáními.

- Libido (slast)-zdroj energie, je svou povahou sexuální
- Přesouvání energie-nelze ji zničit-budeme ji ventilovat jinak (např. agresivní impuls může být přesunut do sarkastického smyslu pro humor).Neurotické symptomy, sny-projev přesunuté psychické energie, která se nemohla ventilovat.

Hlavní body psychoanalytické teorie

ZÁKLADNÍ FREUDOVY POSTULÁTY:

- Konstantnost psychické energie-při nahromadění vybití (pocit slasti či úlevy). Zdrojem psychické energie jsou PUDY. Hlavní dynamickou silou je pud sexuální, libido. Po 1. světové válce se přidává ještě pud smrti-Thanatos.
- Existence mentálního aparátu (psychické struktury-strukturální model, topografický model).
- Princip nevědomí. Velká část duševního aparátu funguje nevědomě.

Teorie psychosexuálního vývoje

- Publikováno 1905-Tři pojednání k teorii sexuality (publikace).
- Libido prochází složitým vývojem.
- Fáze orální, anální, falická, latence a genitální.
- Korespondují s hlavními erotogenními zónami. 5 stadií, kterými projde člověk od narození do období dospívání. Sexualita je zde ale pojímána v širokém slova smyslu. Id (hledající slast) se zaměřuje na určitou oblast těla a činnosti spojené s touto oblastí.
- Orální stadium - kojení a sání zdrojem požitku, odstavení-a růst zoubků. Slast je spojena s ústy.
- Anální stadium - slast spojená s uvolňováním střev-nácvik čistotnosti.

Psychosexuální vývoj

- Falické stadium - zkoumání vlastního pohlaví, autoerotické chování. Oidipův komplex-zaměření na matku, otec rival. Kastráční úzkost. Identifikace s otcem. Elekťin komplex u dívek.
- Období latence (7-12 let) - období klidu, děti se méně zaměřují na svoje tělo, ustupují sexuální impulsy, nutnost zvládat sociální prostředí.
- Genitální stadium — od puberty a adolescence dále-libido propuká s novou silou, fáze dospělých sexuálních zájmů a slastí.

Psychosexuální vývoj

Sexuální pud a instinkt je přítomný už u novorozenců-ale

- Sexualitou u novorozenců Freud mínil obecnou touhu po rozkoši VŠEHO DRUHU-původně široký sexuální instinkt se postupně usměrní, v dospělosti se soustředí na genitální sexualitu s partnerem.
- Poruchy psychosexuálního vývoje-

Fixace na některou z fází infantilní sexuality. Problémy v některém ze stadií způsobí fixaci ve stadiu a ovlivnění osobnosti jedince (např. orální fixace (tzv. orální charakter)-nadměrné pití alkoholu, anální fixace (anální charakter)-šetřivost, přehnaná čistotnost.

Oidipův komplex

- Dle Freuda nejvýznamější psychologická událost dětského života ve vývoji.
- Falické období, cca v pěti letech, chlapci.
- *„Rivalita chlapce vůči jeho otci v něm vyvolává strach, že si ho silný otec podrobí kastraci. Chlapec potlačí sexuální pocity k matce a nahradí je pocitem lásky, rivalitu k otci přemění na stotožnění s ním a s jeho životní rolí“ (Hunt, 2000, upraveno).*

Elektrín komplex

- Ekvivalent Oidipova komplexu u dívek
- Závist penisu, touha po otci
- Nakonec ztotožnění s matkou

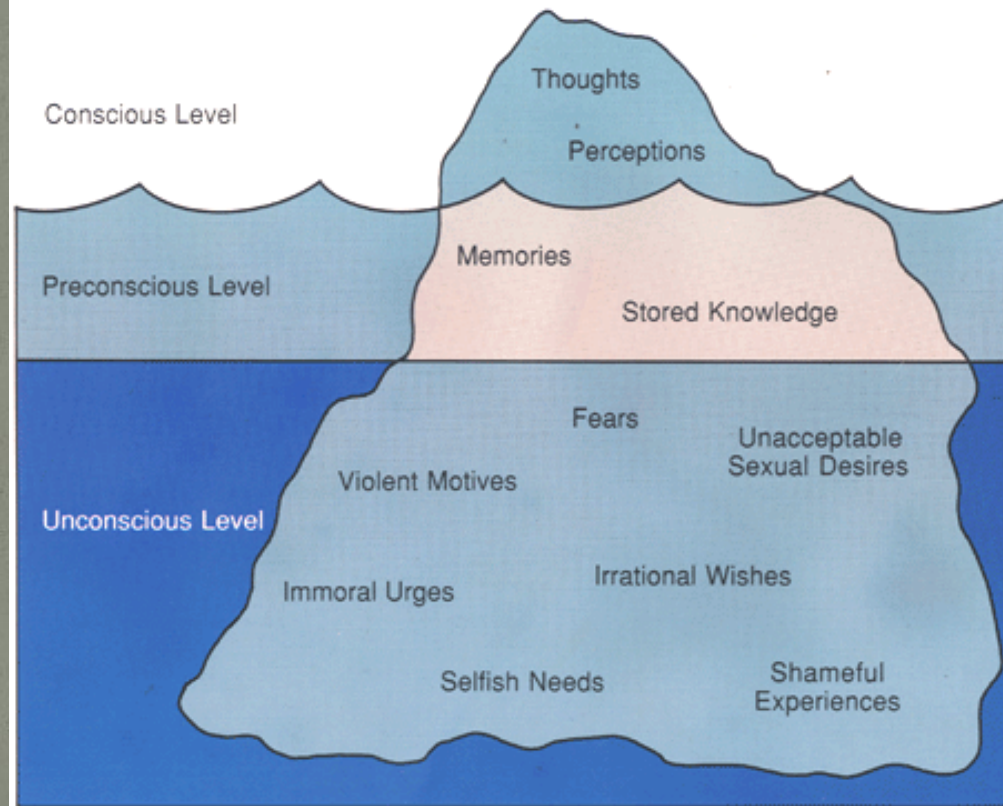
Odráží Freudovo pojetí dívky jako „nevydařeného chlapce.“ (Kritika ze strany psychoanalytiček-žen).

Topografický model lidské psychiky (mentální aparát).

- Topografický model = tzv. model ledovce (didaktický příměr).
- Vědomí (plně si uvědomujeme)
- Předvědomí (zapomenuté, kdysi uvědomované myšlenky, konflikty, zážitky, lze snadno vybavit)
- Nevědomí (bludiště představ, zkreslené skutečnosti, přání, mimo oblast uvědomění). Nevědomí má silný vliv na chování!!!!
- Freud byl první, kdo poukázal na obrovský význam nevědomých duševních vlivů na každodenní život člověka.

Topografický model lidské psychiky (mentální aparát).

PERS 5 Freud's View of the Human Mind: The Mental Iceberg

Strukturální model lidské psychiky (mentální aparát)

Libido se uplatňuje v rámci uzavřeného systému osobnosti

ID-je iracionální.

Id je nevědomé a primární (novorozenec), funguje na **principu slasti**.

Později se vytváří EGO (vlivem výchovy a začleňování do společnosti). Funguje na principu reality.

Ego-je racionální (**princip reality**), působí na vědomé úrovni.

Strukturální model lidské psychiky

- Superego-obsahuje omezení a zákazy, chválu za dobré chování, řídí se **principem dokonalosti**.
- Rozvíjí jako následek Oidipovského komplexu-identifikací s příkazy rodiče.
- Příliš rozvinuté superego (perfekcionisté) x málo rozvinuté superego (antisociální chování). **Tyto tři systémy jsou v osobnosti pevně propojeny.**
- <http://www.youtube.com/watch?v=sl8tQtjO7Jk&feature=related>

Strukturální model lidské psychiky

- Konflikty id x ego=id se dožaduje uspokojení, ego se snaží tento požadavek upravit (chlapec chce autíčko hned, ego zvažuje zda nebude lépe počkat)
- Konflikt id x superego-dtto, ale superego zakazuje ukrást autíčko, je to špatné
- Ego x superego-etický čin versus zákaz činnost daný výchovou
- U dobře integrované osobnosti si ego udržuje pevnou, ale pružnou kontrolu, vládne princip reality.

Sigmund Freud a sny

- Funkce snů dle S. Freuda: *“Strážci spánku, kteří jej chrání před narušením.”*
- SEN-manifestní a skrytý (latentní) význam.
- Sny podávají vhled do nevědomých přání osoby.
- V každém snu můžeme rozpoznat pozůstatky uplynulého dne.
- Funkce snů dle S. Freuda: *“Strážci spánku, kteří jej chrání před narušením.”*
- SEN-manifestní a skrytý (latentní) význam.
- Sny podávají vhled do nevědomých přání osoby.
- V každém snu můžeme rozpoznat pozůstatky uplynulého dne.

Ego-psychologie

- Ego-struktura u Freuda relativně málo popsána, proto vznik Ego-psychologie.
- Anna Freudová – psychoterapie dětí, psychoanalytická vývojová psychologie.
- Práce **Ego a obranné mechanismy** 1936.
- Obrany jsou součástí ega. Působí na nevědomé úrovni. Chrání ego před ohrožujícími přáními či myšlenkami, které vyvolávají úzkost.

Ego-psychologie

- Ego-obranné mechanismy, příklady:
- Vytěsnění-iracionální útěk od nepřijatelných myšlenek a přání. Vytlačení do nevědomí.
- Sublimace-převedení libida od sexuálního uspokojení do činnosti, které si společnost cení-zejména v oblasti vědy a umění.
- Regrese a fixace-při vystavení silnému tlaku tendence regredovat do nižšího vývojového stadia-např. do orálního stadia (např. bude se projevovat nadměrným jídlem či pitím). Regrese do análního stadia se bude např. projevovat zanedbáváním pořádku či hygieny. Regrese je dočasná, fixace je dlouhodobá (Drapela, 1997, s. 27).

Ego-psychologie

- Další významní představitelé Ego-psychologie:
- **Heinz Hartmann**-zakladatel Ego-psychologie
- Na rozdíl od Freuda přepokládal, že se EGO vyvíjí nezávisle na ID. Máme vrozenou matici pro vývoj Ega.
- Nezabýval se pouze patologií v duševním dění.

Ego-psychologie

Teorie osmi věků člověka-Erik H. Erikson

- Erikson revidoval Freudovu teorii psychosexuálního vývoje. Na vývojová stadia nepohlíží z hlediska jejich psychosexuálních funkcí, ale chápe je jako psychosociální stadia (důležité jsou vztahy).

Erik Homburger Erikson a Teorie osmi věků člověka (psychosociálního vývoje)

Erik Homburger Erikson

- Psychoanalytik
- Teorie „Osm věků člověka“ -prodloužení vývojového pohledu na celý život člověka (od kolébky do smrti).
- Na každém stupni vývoje si jedinec musí vyřešit psychosociální konflikt (krizi). Výsledek této krize vede jak ke zdravým, tak nezdravým rysům v osobnosti.

Erik Homburger Erikson a osm věků člověka

běh 2

Erikson's stages of personality development

Stage	1	2	3	4	5	6	7	8
Oral	Basic trust vs. mistrust							
Anal		Autonomy vs. shame, doubt						
Phallic			Initiative vs. guilt					
Latency				Industry vs. inferiority				
Genital					Identity vs. role confusion			
Young adulthood						Intimacy vs. isolation		
Adulthood							Generativity vs. stagnation	
Maturity								Ego integrity vs. despair

Freud's stages of personality development

Erik H. Erikson - Osm věků člověka

- Erikson vycházel z předpokladu, že si jedinec musí vyřešit psychosociální konflikt-krizi v každém jednotlivém „věku“ (tj. vývojové etapě).
- Uspěje-li, může postoupit zdárně dále do dalšího věku.
- K prvním pěti vývojovým stadiím (shodná s Freudem-stadium orální, anální, falické, latentní a genitální) přidává další 3.

Erik H. Erikson - Osm věků člověka

- **1. věk (u Freuda orální stadium) 0-1,5 roku**

Důvěra x nejistota - dítě získává pocit základní důvěry, učí se věřit svému sociálnímu okolí (pečující osobám).

Důležitá je stálost péče a kvalita vztahu matky (pečující osoby).

Úspěšné překonání-důvěra ve druhé, chuť objevovat okolí.

Neúspěšné-nedostatečný pocit bezpečí.

Erik H. Erikson - Osm věků člověka

2. věk (u Freuda anální stadium) 1,5 roku-3 roky

Autonomie x pocit studu a pochyby

Úspěšné zvládnutí tohoto období-pocit autonomie, víra ve své schopnosti.

Neúspěšné-stud, pochyby o sobě.

Erik H. Erikson - Osm věků člověka

3. věk (u Freuda falické stadium) 3-6/7 let

Vlastní iniciativa x pocity viny (nad cíly)

Předškoláci se učí být iniciativní, zahajovat aktivity.

Vinu mohou pociťovat nad vlastní nezávislou aktivitou.

Erikson - Osm věků člověka

Freuda období latence) -7let až
pubescence cca 15 let

Snaživost x pocit méněcennosti

Význam nástupu školní docházky.

Úspěšně zvládnuté období-pocit kompetence,
schopnosti rozvíjet svoje dovednosti.

Neúspěšně zvládnuté období-pocit podřadnosti,
méněcennosti-strach ze selhání, neuroticismus.

Erik H. Erikson - Osm věků člověka

5. věk (u Freuda období genitální) - 15 let, tj. adolescence až raná dospělost

Identita x zmatení rolí (nejistota o své roli (kdo jsem)).

V adolescenci dochází k rozvoji vlastní identity-kdo jsem?

Dle Eriksona je adolescence stadium mezi dětstvím a dospělostí, psychosociální moratorium

Erik H. Erikson - Osm věků člověka

- Status identity v 5. věku (rozpracováno Marciou)
- **Dosáhnutá identita (achievement)** - krize vyřešena-závazky vytvořeny-stabilní, zralá osobnost. Jednotlivec má svoje názory, zvyky, cíle (relativně stabilní).
- **Předčasně řešená identita (foreclosure)** – krize nebyla prožita, alternativy nebyly zvažovány-závazky vytvořeny.
- **Difúzní identita (confusion or diffusion)**-osobnost chaotická, nepředvídatelná, proměnlivá-jedinec neprošel krizí.
- **Moratorium**-období probíhající krize, jedinec hledá alternativy a vytváří stabilní osobnost, zkouší „být dospělý“.

Erik H. Erikson - Osm věků člověka

- 6. věk (tj. mladší dospělost) 20.-cca 35 let

Intimita x izolace

Intimita ve smyslu vztahu s druhým člověkem, splynutím s ním.

Izolace-sklon vyhýbat se vztahům.

Erik H. Erikson - Osm věků člověka

7. věk (tj. střední dospělost) 35let cca 55 let

Generativita x stagnace

Generativita ve smyslu péče o potomstvo, ale i v širším přesahu-tvořivost, přínos pro druhé.

Stagnace – malý nebo žádný zájem na tom přispět svému okolí, vytvářet pro ostatní .

Erik H. Erikson - Osm věků člověka

- 8. věk (pozdní dospělost a stáří)

Integrita „já“ x zoufalství

Integrita ve smyslu moudrosti a přijetí vlastního životního příběhu.

Zoufalství-deprese nad uplynulým životem a úzkost ze smrti.

Americká škola objektních vztahů – Margareta Mahlerová

- Margareta Mahlerová (1975) kniha **Psychologický zrod dítěte.**
- Dle Mahlerové se „já“ rodí právě v rámci interakce matka a dítě. Vývoj sebepojetí dítěte je závislé na utváření jeho vztahu k matce.
- **1. Stadium normálního autismu-** novorozenec. Nerozlišuje sebe ani svoji matku od okolí. Redukce tenze a uspokojení potřeb v rámci autistického světa.
- **2. Normální symbióza.** 2. -4. měsíc. Dítě neodlišuje sebe od matky, začíná odlišovat okolí.

Margareta Mahlerová

- **3. Období separace-individuace.** Od 4. měsíce do 3. let. Má subfáze:
  - **a/diferenciace** (4.-10. měsíc). Začíná odlišovat matku od druhých lidí. Separční úzkost.
  - **b/procvičování** (10. – 16. měsíc). Aktivní vzdalování od matky s návratem k ní (pružné pouto). Souvisí s vývojem chůze. Nucená separace může vest k regresi či stagnaci vývoje. Krátké separace pomáhají k odlišení já od matky. Rozvoj hybnosti dává pocit autonomie.
  - **c/navazování přátelských vztahů** (16. -25. měsíc). Odolnější frustraci, navazování vztahů s dalšími lidmi. Ambivalence k matce-druhý vrchol separční úzkosti, vzdorování a negativní pocity k matce.

Margareta Mahlerová

- d/ **individuace** (25. – 36. měsíc). Dítě může začít fungovat samostatně, plně individualizováno („zrození já“), obraz matky internalizován. Dítě snese přiměřené separace (MŠ atp.).

Lze diskutovat o některých bodech této teorie, zejména o vytváření vztahu jen k jedné osobě, v některých kulturách se dítě začleňuje přímo do malé skupiny lidí. Dle nejnovějších výzkumů si dítě vytváří více vztahů současně.

Cenný je popis vývoje dítěte od poloviny druhého roku.

Psychoanalýza shrnutí

- Významný vliv na naši kulturu (spíše než otázka správnosti či nesprávnosti)
- Poznání že nevědomé procesy hrají významnou roli v chování je všeobecně přijato
- Ale!!!!
- Mnoho psychoanalytických pojmů není zcela definovaných či objektivně měřitelných. Jak změřit libido? Princip zachování energie libida je tedy jen koncept, předpoklad.
- Freud založil své teorie na pozorování střední vrstvy neurotiků ve viktoriánské Vídni-velmi limitované.

Doporučená literatura

- Drapela, V.J. (1997): Přehled teorií osobnosti. Portál. Praha
- Kapitola 2. Psychoanalytická teorie. s. 19-29.
- Hunt, M. (2000): Dějiny psychologie. Portál. Praha.
Kapitola 7. Sigmund Freud, badatel v hlubinách s. 163-198
- Langmeier, J., Krejčířová, D. (1998): Vývojová psychologie, Grada. Praha. Kapitola IV. 2. Teorie periodizace duševního vývoje. s. 224-231. (Erikson, Freudova teorie psychosexuálního vývoje).
- Langmeier, J., Krejčířová, D. (1998): Vývojová psychologie, Grada. Praha. S. 63-66 (Teorie Margarety Mahlerové).
- Plháková, A. (2006): Dějiny psychologie. Grada. Praha.
Kapitola 10 Psychodynamická psychologie s. 169-203